

величезні гроші і перемістився в країни третього світу. Донорів часто вбивають заради органів, або ж ними стають діти бідняків, що продають цей товар фактично задарма. Останнім часом значного суспільного резонансу набули виявлені факти незаконного вивезення за межі України анатомічних матеріалів людини. Але ця досить нова для України реальність залишається поки що малодослідженою вітчизняними фахівцями. Очевидно, тому суспільній небезпеці подібних дій ще не дана належна правова, у тому числі кримінально-правова та кримінально-процесуальна оцінка.

На нашу думку, діяльність з трансплантації органів та тканин необхідно легалізувати, що в подальшому дасть змогу зменшити кількість злочинів, вчинюваних у цій сфері. В результаті, буде врятовано як життя багатьох людей, які потребують трансплантації, так і відновлено здоров'я осіб, які виступали донорами.

Михайленко В.П., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат юридичних наук;

Кольба О.С., студентка Київського національного університету культури і мистецтв

ЕВТАНАЗІЯ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Життя людини в цивілізованому світі визнається найвищою цінністю і тому право на життя і на його захист є найважливішим і передбачається в різних галузях законодавства. Проте в даному питанні складається досить парадоксальна ситуація: з одного боку, відбувається зростання цінності життя людини, як особистого немайнового блага, а з другого - знецінення життя кожної окремої людини. Яскравим свідченням зазначеного є обговорення права людини на смерть та проблеми евтаназії фахівцями різних країн. Ще кілька років

тому про це не наважувалися навіть згадувати. І хоча за кордоном проблема обговорюється вже доволі давно й наполегливо, в нашій державі їй не приділяється належної уваги.

З моменту прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. Конвенція про захист прав та основоположних свобод (далі - Конвенція) та практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) визнаються в Україні джерелом права, що вимагає вироблення підходів їх врахування як у теорії права загалом, так і в національному законодавстві в цілому. Тому розгляд проблем, пов'язаних з охороною права людини на життя, що становить першооснову правового статусу людини, є природним та невід'ємним, має абсолютний характер і не підлягає обмеженню.

Сам термін «евтаназія» в XVII ст. ввів англійський філософ Ф. Бекон (1561-1626 рр.), позначивши ним легку й безболісну смерть. Евтаназія (від гр. «eu» - добре й «thanatos» - смерть) - має значення мирної та безболісної смерті.

У XX ст. проблема евтаназії отримала новий зміст і набула міжнародного значення. У жовтні 1987 р. в Іспанії 39 Всесвітня медична асамблея прийняла Декларацію щодо евтаназії, у якій остання як акт навмисного позбавлення життя пацієнта - навіть на прохання його самого або на підставі подібного прохання його близьких - була визнана неетичною. Проте, це не виключає необхідності поважного ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу вмирання. Першою країною Європи, в якій було легалізовано добровільну смерть стали Нідерланди. Цей процес розпочався в 1973 р., коли голландський суд засудив лікаря, який убив свою матір, до тижня тюремного ув'язнення. Цей випадок став прецедентом для визнання в 1984 р. Верховним судом країни добровільної евтаназії прийнятною. Природний розвиток легалізації цього процесу закінчився ухваленням у квітні 2001 р. відповідного закону про легалізацію евтаназії

(будь-якої з її форм), яким встановлюються обов'язкові для виконання лікарями критерії, за яких існує можливість здійснення евтаназії.

Подібні ідеї мають місце в законодавстві інших країн, зокрема: Бельгія стала другою країною в Європі, що легалізувала евтаназію. Закон набув чинності 23.09.2002 р. і спирався на голландський досвід. У лютому 2013 року парламент Бельгії став замислюватися про розширення прав на евтаназію, зокрема: про право на евтаназію неповнолітнім, оскільки відповідно до Закону «Про припинення життя за бажанням, допомогу в самогубстві», прийнятого у 2002 року це право мають виключно повнолітні люди.

Не менш цікавий досвід щодо даної проблеми можна почерпнути із законодавства Швейцарії, в якому не має конкретного закону щодо евтаназії, але має місце, на наш погляд, певне протиріччя. Так, в Кримінальному кодексі зазначається, що особа, яка вчинила вбивство із співчуття до жертви, не підлягає покаранню (ст.114). Натомість в ст.115 Кодексу вказується, що зазначене діяння, вчинене з егоїстичного мотиву, тягне за собою покарання. Ця стаття, починаючи з 1942 р., застосовувалася тільки одного разу, і тоді її метою було звільнення від покарання особи, яка надала іншій особі знаряддя для здійснення самогубства. Однак допомога у здійсненні самогубства («суїцид, що асистується») у Швейцарії залишається безкарним діянням. Не стала виключенням і консервативна Великобританія. Так, у 2002 р. розглядалася справа Діани Прітті проти Сполученого Королівства, остаточне рішення за якою виносив уже ЄСПЛ. Апеляція цієї жінки про евтаназію з посиланням на п. 1 ч. 2 Закону «Про суїцид» 1961 р., де самогубство не визнається злочином, була відхилена Палатою лордів парламенту Великобританії. Проблема полягала в тому, що через свою хворобу Діана не могла вчинити суїцид без сторонньої допомоги, а згідно з місцевими законами допомога в самогубстві карається чотирнадцятирічним ув'язненням. Діана звернулася до ЄСПЛ з проханням звільнити

її чоловіка від можливого покарання. ЄСПЛ відмовив Діані Прітті в її праві на гідну смерть, мотивуючи це тим, що держава зобов'язана забезпечувати захист життя людини. А отже, ст. 2 Європейської конвенції про права людини не можна тлумачити як таку, що надає особі діаметрально протилежне право, а саме - право на смерть; вона також не може породжувати і право на самовизначення в значенні надання людині права вибирати смерть, а не життя. Ця справа стосується активної евтаназії.

Проте ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці фактично визнав право людини на пасивну евтаназію. Зокрема, як зазначає Г.І. Конь, «...при активній формі евтаназії дії медичного працівника кваліфікуються *prima facie* як порушення ст. 2 Конвенції, а у випадку припинення лікування на прохання пацієнта (пасивна форма евтаназії) Європейська Комісія встановила, що такі дії ст. 2 Конвенції не заборонені... проте не можна тлумачити ст. 2 Конвенції як таку, що дає людям право на смерть».

Окремої уваги до цієї проблеми заслуговує ставлення законодавців України. На сьогодні, законодавство України взагалі не використовує термін «евтаназія», але вказує на заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя (ч.4 ст.281 Цивільного Кодексу України).

Але не треба забувати, що міжнародна практика певних явищ з часом проходить кордони і ми, на сьогодні, маємо в зазначеній проблемі певні прогалини. Можна стверджувати, що рівень вивчення проблеми евтаназії в Україні є недостатнім. Ми беремо на себе сміливість висловитися проти її застосування в умовах сучасної України. В нашому суспільстві, на жаль, набули широкого поширення корупція та інші негативні явища. Саме вони, а також недостатня законодавча база призведуть до легалізації вбивства, шляхом евтаназії (наприклад, з метою заволодіння спадком чи інших корисливих мотивів). Це по-перше. По-друге, доки хвора людина жива, то завжди має шанс на одужання.